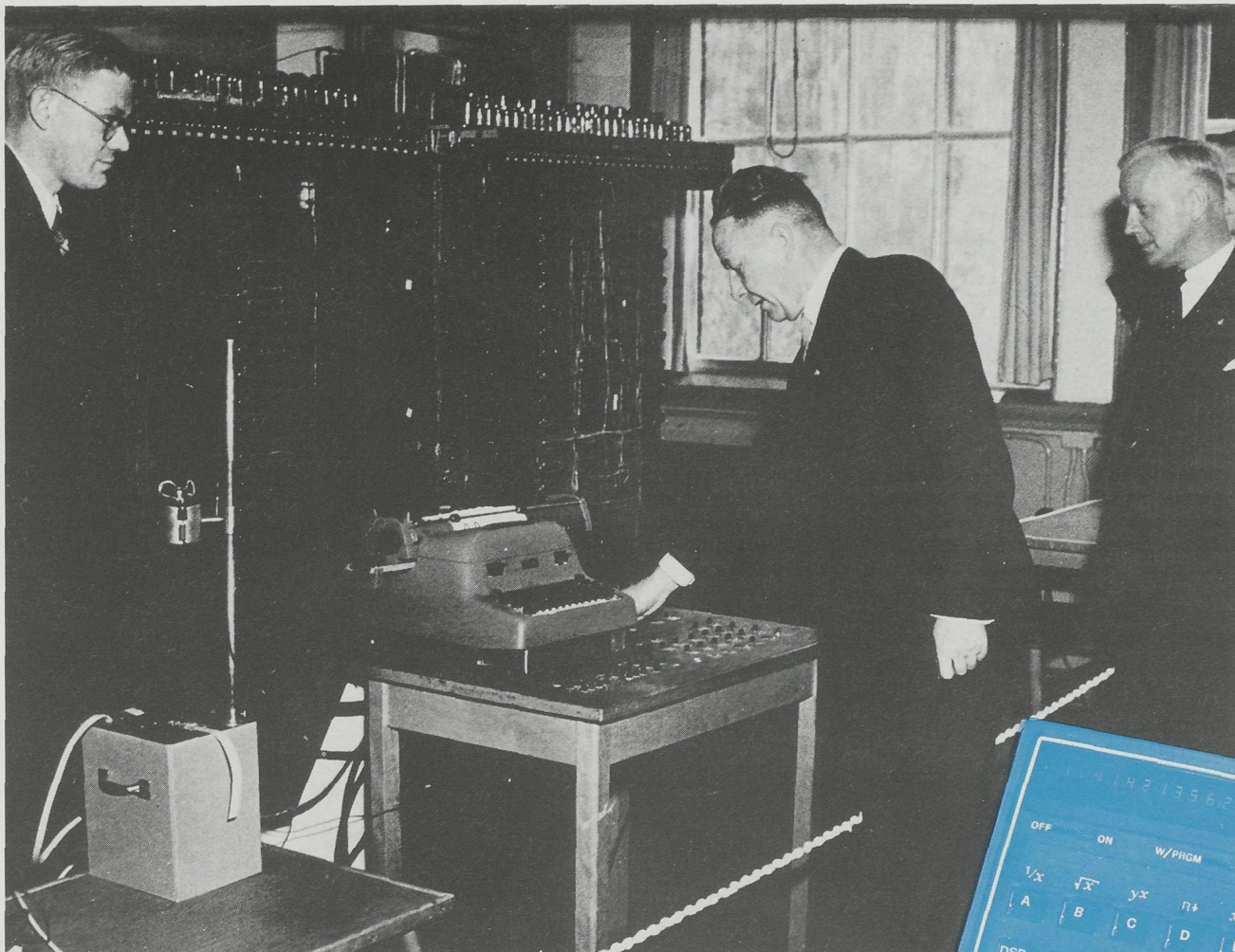
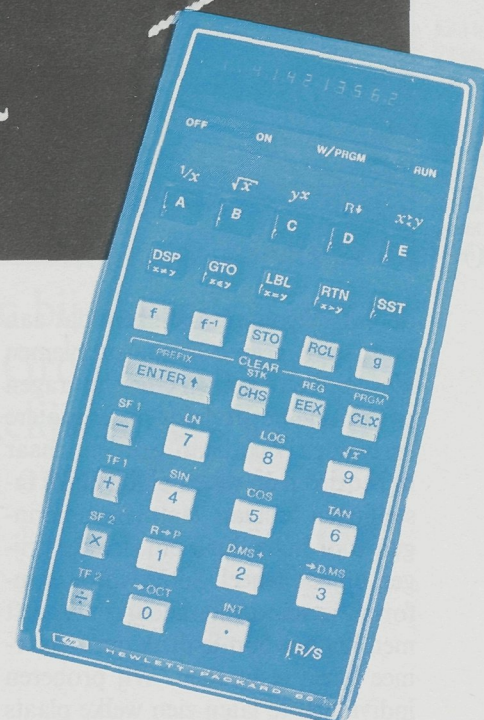

Het in bedrijf stellen van de eerste Nederlandse computer in 1952. Niemand heeft de snelle ontwikkeling van computers, en de exponentieel groeiende vraag naar deze apparaten, voorzien.

dat jaar wist ook binnen het bedrijf niemand wat de afkorting *PC* betekende, maar eind 1981 moesten alle plannings van IBM herschreven worden vanwege het gigantische succes ervan.

Wat is dus de zin van toekomstverkenningen?, vroeg Bussemaker zich af: "Einstein riep in vertwijfeling: 'God dobbelt niet!' Maar God dobbelt wel. Noch fundamentele natuurkundige processen, noch sociaal-menselijke processen zijn voorspelbaar, laat staan maakbaar."

Het MCKS trekt een andere conclusie. Technologische processen zijn

weliswaar erg ingewikkeld, maar daarom nog niet autonoom. Koelega: "Wat je moet doen is analyseren hoe deze processen zich voltrekken. Gelukkig is er een wetenschappelijke discipline ontstaan, de wetenschapsdynamica, die daarop enig zicht geeft. Als je dat inzicht hebt, kun je aangeven op welke momenten in deze processen sturing plaatsvindt; dan kun je ook zien wie daarvoor uiteindelijk verantwoordelijk is."

Het zijn daarbij niet individuen die verantwoordelijk zijn, het gaat om een collectieve besluitvormingsproces. Koelega: "Er is vaak sprake

van afschuiven. Iedereen legt de verantwoordelijkheid bij anderen. Politici zeggen alleen de samenleving te volgen. Het bedrijfsleven zegt alleen te produceren waar vraag naar is. Onderzoekers zeggen zich alleen met onderzoek, en niet met de gevolgen ervan bezig te kunnen houden, of slechts werknemers in een bedrijf te zijn. Men betreft de verantwoordelijkheid niet op zichzelf. Wij willen tonen dat iedereen een specifieke, eigen verantwoordelijkheid heeft."

Deze uitspraak betekent niet alleen een *belasting* voor degenen die tot nu toe die verantwoordelijkheid van

Dick Koelega: 'Misschien vinden ze mij wel zo'n softe theoloog.'